

De Break

Een vruchtbaar experiment in jeugdzorg

Augustus 2020

Dr. Annemiek Stoopendaal

Colofon

De Break
Een vruchtbaar experiment in jeugdzorg

Dr. Annemiek Stoopendaal, Augustus 2020

Uitgever
Marketing & Communicatie ESHPM

Vormgeving
PanArt.nl

De Break

Een vruchtbaar experiment in jeugdzorg

Augustus 2020

Dr. Annemiek Stoopendaal

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
2	Onderzoek naar De Break	6
2.1	Onderzoeksaanpak	6
2.2	Dataverzameling	7
2.3	Analyse	8
2.4	Begeleidingscommissie	8
3	De Break in twee verhalen	9
4	De Break in zes thema's	13
4.1	De kinderen	13
4.2	Het huis	13
4.3	Dagstructuur	15
4.4	Activiteiten	17
4.5	Behandeling vanuit verschillende domeinen	19
4.6	De Break als transformatie	22
5	Conclusie en reflectie	24
	Nawoord	26
	Literatuur	27

1 Inleiding

Het verhaal over de Break is een verhaal met vele kanten. Een diamant wordt geslepen met veel kanten, hoe meer kanten, des te meer schittering. De Break is een schitterende invulling van de gedachten achter de veranderingen in de jeugdzorg (de transformatie). Als onderzoeker mocht ik bijna een jaar lang, soms van nabij en soms op afstand, meebeleven welke betekenis de Break kreeg, voor de kinderen, hun opvoeders, de medewerkers, ondersteuners en de mensen bij betrokken gemeenten.

Op het terrein van ASVZ te Sliedrecht is in juni 2019 de Break begonnen, een zogenaamde 'harmonica-voorziening' (het woord harmonica refereert aan het flexibel op- en afschalen van hulp) waarvan het doel is een groep jeugdigen te helpen die niet geholpen wordt. Vanuit de Break wordt ondersteuning en bescherming aan het thuiswonende kind en de familie geboden, door een passende, maar altijd korte vorm van 'time out' of respijt. Vernieuwend is dat in de Break respijt altijd vergezeld moet gaan met op maat gesneden integrale ondersteuning van kind en gezin. Het logeren is onderdeel van een bestaand of nog te maken integraal plan. Dit heeft als doel dat de situatie weer stabiel wordt en dat door deze kortdurende, flexibele interventie langdurige opvang buitenshuis wordt voorkomen en kinderen in hun eigen thuissituatie verder kunnen.

De Break is tot stand gekomen in een samenwerking tussen gemeenten (Serviceorganisatie Jeugd Zuid-Holland Zuid; Stichting Jeugdteams Zuid-Holland Zuid) en zorgaanbieders uit verschillende domeinen: Gehandicaptenzorg (ASVZ; regievoerder project), Jeugdzorg (Enver; Horizon) en GGZ (Agathos/Lelie Zorggroep; Yulius).

De Break is onderdeel van de transformatie van de jeugdhulpregio in Zuid-Holland Zuid (Transformatieplan 2018 – 2020). De voorziening kan op grond van de subsidieverstreking gedurende 18 maanden, tot december 2020 voortgaan.

2 Onderzoek naar De Break

De onderliggende vraag voor dit onderzoek was of de Break werkelijk een belangrijke rol zou kunnen vervullen voor jeugdigen die thuis wonen en het daar op een of andere manier moeilijk hebben. Gekozen is voor praktijkvolgend en formatief onderzoek naar 1) de uitwerking van deze voorziening in de keten, 2) de samenwerking van professionals uit verschillende sectoren en 3) de effecten op gezinnen. Dit rapport is een weergave van het project, de werkwijze, het verloop en dat wat geleerd is.

De hoofdvraag van dit onderzoek is:

Hoe komt de harmonica-voorziening de Break tot stand en welke betekenis heeft deze nieuwe domein overstijgende voorziening in de keten, de professionele samenwerking, en in het leven van kinderen en gezinnen?

De doelstelling van dit onderzoek is te doorgronden en beschrijven wat de harmonica voorziening precies is en hoe het uitwerkt op de maatschappelijke problematiek, de gezinnen maar ook op de samenwerking tussen de verschillende zorgaanbieders en domeinen van het maatschappelijk veld van de jeugdzorg. Het initiatief is ten eerste natuurlijk bedoeld om een gepaste voorziening te treffen, maar ten tweede bedoeld om van te leren. Doordat het onderzoek praktijkvolgend en formatief was, wat betekende dat niet achteraf maar gedurende de opzet van de Break onderzoek is gedaan, is de informatie die uit het onderzoek voortkwam gebruikt voor de verdere aanpassing van de Break. De beschrijving van dit proces en de geleerde lessen kunnen behulpzaam zijn voor de continuering van de Break en bij het starten van gelijksoortige voorzieningen op andere plaatsen.

2.1 Onderzoeksaanpak

Er is gekozen voor een aanpak waarin een onderzoeker de dagelijkse gang van zaken in en rondom de Break volgt om zo de betekenis van het initiatief voor de verschillende betrokkenen (jongeren, familie en professionals, managers, beleidsmakers) te achterhalen. Dit type onderzoek wordt ook wel etnografisch onderzoek genoemd. Door betekenissen en ontwikkelingen te expliciteren is het mogelijk hierop met betrokkenen te reflecteren. Op grond van deze reflecties kan het initiatief in gezamenlijkheid worden bijgestuurd. De rijke beschrijvingen die het onderzoek oplevert bieden ook mogelijkheden niet alleen te verduurzamen, maar ook te 'verplaatsen' naar andere situaties, waardoor er ook elders van de ervaringen geleerd kan worden.

De harmonicavoorziening de Break heeft voor verschillende betrokkenen een andere betekenis. In etnografisch onderzoek gaat het er niet om een eenduidig beeld van een fenomeen te geven, maar juist de schakering van betekenissen weer te geven. Daartoe zijn kwalitatieve onderzoeksmethoden gecombineerd namelijk interviews, observaties en documentanalyse.

Omdat jongeren en gezinnen begeleid worden in de voorziening is toestemming voor interviews en observaties gevraagd aan de opvoeders, jongeren zelf en medewerkers. De verslaglegging is zoveel als mogelijk geanonimiseerd en personen zijn zo veel mogelijk onherleidbaar beschreven. De namen van de kinderen zijn in de citaten en observatieverslagen voor dit rapport gefingeerd. Omdat de Break kleinschalig is, is herleidbaarheid nooit helemaal te voorkomen, daarom is vooral uitgegaan van het principe 'do no harm' waarbij steeds afgewogen is of getoonde uitspraken de respondent niet zouden kunnen schaden.

2.2 Dataverzameling

In totaal zijn er tussen eind augustus 2019 tot eind juni 2020 in vier rondes 20 interviews gehouden. In de eerste ronde zijn de directbetrokkenen vanuit ASVZ: teamleider, projectleider, regio coördinator en twee orthopedagogen gesproken. In de tweede ronde zijn de betrokkenen vanuit de andere organisaties: Yulius, Enver, Horizon en Agathos Hulpverlening/Lelie Zorggroep gesproken. In de derde ronde is met de medewerkers en teamleider van de Break gesproken over de mogelijke inzet van informele zorg op de Break en in de vierde ronde zijn via de Dienst Gezondheidszorg en Jeugd ZHZ acht respondenten vanuit betrokken gemeenten geïnterviewd over de Break. Daarnaast zijn in juni 2020 twee opvoeders geïnterviewd over hun ervaringen met en reflectie op de opvang van hun kinderen in de Break. De interviews zijn letterlijk getranscribeerd. De kinderen zelf zijn niet geïnterviewd, maar wel gezien en gesproken tijdens de observaties.

Niet alleen is de dagelijkse praktijk in de Break geobserveerd, maar zijn ook de bijeenkomsten van de projectgroep die zich bezighoudt met (door)ontwikkeling van het concept, en is een overleg over de toeleiding van jeugdigen naar de Break bijgewoond. In totaal is er 25 uur geobserveerd. De observaties zijn uitgewerkt in observatieverslagen.

Beleidsdocumenten over de landelijke en regionale ontwikkelingen van jeugdzorg zijn verzameld en geanalyseerd. Medewerkers zijn gevraagd een dag-of logboek van de ervaringen op de Break bij te houden.

Een scriptiestudent van ESHPM heeft een klein deel van de data verzameld, gericht op de mogelijke inzet van informele zorg-Maatjes of JIM- op de Break.

De inzichten die opgedaan zijn gedurende het onderzoek zijn teruggekoppeld in de bijeenkomsten van de projectgroep en tweemaal -door onderzoeker en door student- tijdens teambijeenkomsten.

Met de teamleider en de projectleider is tussendoor vaker contact geweest over het reilen en zeilen van de Break. Tijdens de coronacrisis kon de onderzoeker geen bezoeken meer aan de Break brengen, maar is telefonisch contact gehouden. De Break ging in deze tijd wel door en er ontstond een grotere toestroom van kinderen. De logboeken zijn in deze tijd geschreven.

2.3 Analyse

De transcripten van de interviews, observatieverslagen en logboeken zijn inductief geanalyseerd met gebruikmaking van het programma Atlas Ti. De codes die het meeste voorkwamen zijn gebruikt als kapstok voor de beschrijving van de resultaten. Voor de conclusie zijn de resultaten van het onderzoek naar de Break in het licht gezet van landelijke ontwikkelingen in de Jeugdzorg.

2.4 Begeleidingscommissie

Er is een begeleidingscommissie geformeerd als eerste aanspreekpunt voor de onderzoeker voor vragen en feedback. De begeleidingscommissie bestond uit Erik Jan Smits (ASVZ a.i.), Claudia Karels (ASVZ), en dr. Hester van de Bovenkamp (ESHPM). De begeleidingscommissie is eenmaal bijeengeweeest en de leden zijn tussentijds individueel geraadpleegd.

3 De Break in twee verhalen

De betekenis van de Break voor een kind en zijn opvoeders kan niet beter weergegeven worden dan in twee korte verhalen. Deze zijn opgetekend vanuit de interviews met moeders van twee kinderen die een half jaar op de Break zijn geweest. De verhalen zijn uiteenlopend, maar door deze twee verschillende particuliere verhalen te vertellen kan een generalistisch beeld van de Break ontstaan. De verhalen geven namelijk vanuit eigen ervaring zicht op een aantal belangrijke thema's die uit de analyse van interviews en observaties naar voren kwamen en die tot overdenking en soms tot bijstellingen van processen in en rondom de Break hebben geleid.

Anita, moeder van Fedde vindt dat het heel goed is gegaan met haar zoon op de Break. Fedde zit in groep 7 van de basisschool. Anita vertelt:

Ongeveer gelijk aan de start van de Break was ikzelf erg down. Daardoor had ik erg weinig energie en Fedde is een kind dat veel energie vraagt. Ik wist niet meer goed hoe ik dat moest doen, Fedde genoeg aandacht geven en er zelf niet aan onderdoor gaan.

Wij hadden hulp vanuit Agathos. Zij stelden voor dat Fedde zou kunnen gaan logeren, om mij wat meer adem te geven. Zij hebben toen tijdelijke opvang op de Break geregeld en dat is heel goed geweest. Fedde ging er een aantal middagen naartoe en als hij dan weer thuiskwam was hij moe, maar zat hij in een hele positieve flow. Hij was naar het bos geweest, ze hadden hout gesprokkeld, of een stofzuiger uit elkaar gehaald. Fedde is een kind dat echt activiteiten zoekt, hij wil graag bezig zijn, liefst met iets technisch. Hij wil later gaan varen, de techniek, het geklots van water en de vrijheid spreken hem aan.

Fedde is een half jaar op de Break geweest. Hij ging sowieso op woensdagmiddag tot na het avondeten, elke vakantie minimaal 1 dag en nacht (meestal iets meer), en heel soms van vrijdag op zaterdag als hij geen scouting had. Aan het einde van deze periode merkten we dat hij iets beter met frustratie weet om te gaan. Ook heeft hij een beter zelfbeeld gekregen en daardoor staat hij wat sterker in zijn schoenen.

Voor ons betekende het verblijf op de Break dat we meer inzicht hebben gekregen in wat goed voor Fedde is. Ik ben zelf ook krachtiger geworden, ik weet beter welke aanpak het beste is. Ik heb geleerd dat consequent en duidelijk zijn helpt, maar dat het belangrijk is Fedde daarbij wel te blijven horen en zien. Intelligent consequent, zeg maar. Wij hebben ook geleerd onze verwachtingen over en weer uit te spreken.

Het was voor hem wel jammer om weg te moeten, maar we wisten van tevoren dat het zes maanden kon duren. Het was ook duidelijk en er waren op het moment dat Fedde weg moest meer kinderen die weg gingen. Met de Corona tijd is hij natuurlijk thuis geweest en dat was helemaal niet vervelend, ik heb hem veel beter leren kennen. En we merkten ook dat zijn gedrag verbetert als hij met minder prikkels van buiten hoeft te dealen. Voordat de Corona tijd aanbrak dachten we erover hem over te laten gaan naar het speciaal onderwijs, maar ik zie nu zoveel verbetering... Dat komt door Corona en door de Break. Daar hebben zij hem echt begrepen en zijn actieve dingen met hem gaan doen, houthakken, vissen, helpen met boodschappen doen.

Ik vind het heel goed dat zij actief zijn op een eenvoudige dagelijkse manier. Natuurlijk zijn de enkele knallers van activiteiten, naar de dierentuin of pretpark, voor de kinderen heel leuk, als compensatie voor wat zij allemaal meemaken, maar als ouders kun je niet elke keer weer naar een pretpark.

Daarom is het zo belangrijk dat er ook hele gewone activiteiten met de kinderen gedaan worden.

Door de gesprekken en ervaringen op de Break leer je met andere ogen naar je kind kijken. Bij gedragsproblemen doe je vaak samen dezelfde dans, in de Break leerde ik een ander pasje of dansje.

Doordat zij op de Break ook meerdere professionele achtergronden hebben, krijg je meer perspectieven en daarmee een bredere kijk op je kind. (Bron: Interview ouder 1)

De problematiek waarmee kinderen op de Break aangemeld worden is vaak complexer dan dat alleen het kind zich niet 'goed' gedraagt. De wisselwerking tussen ouder en kind kan ook verstoord zijn doordat de opvoeders zelf problemen hebben, en kan beïnvloed worden door sociale problemen met bijvoorbeeld wonen, werk of financiën. Bovenstaand verhaal laat zien dat de Break zowel het kind als zijn opvoeders iets kan brengen. De opvoeders krijgen wat meer rust en ruimte, maar leren ook van de professionals op de Break dat een andere omgang met hun kind misschien kan helpen. De moeder van Fedde leerde haar kind zien met andere ogen en was bereid ook haar eigen gedrag te beschouwen. Belangrijk in het verhaal van Fedde zijn de activiteiten die hij in de Break kon doen en de waardering die hij daarvoor kreeg. Fedde was een van de weinige kinderen in de Break die juist niet de hele dag aan een beeldscherm gekluisterd wilde zitten, hij wilde buitenspelen en stoere dingen doen. De aandacht van de medewerkers van de Break daarvoor en hun nabijheid deed al veel voor Fedde. Maar ook voor zijn moeder die bemerkte welke uitwerking een andere aanpak had op haar kind, en die de ruimte kreeg om daar zelf ook in te veranderen.

Belangrijk is ook de opmerking dat de activiteiten die op de Break gedaan worden met de kinderen 'gewoon zijn' en daarmee ook haalbaar blijven voor de opvoeders. Natuurlijk zijn dagjes uit naar het dierenpark ook belangrijk om de kinderen nieuwe ervaringen te geven, maar belangrijker zijn gewone activiteiten zoals koken en boodschappen doen leuk te maken in een huiselijke en toch ook therapeutische sfeer. Deze balans vinden is voor de medewerkers van de Break de grote uitdaging.

De Break is echt een break, het is een korte episode van zes maanden waarin de intensiteit en frequentie van de opvang in de Break aan de omstandigheden en behoeften van kind en opvoeders kan worden aangepast. Binnen de termijn van 6 maanden is het mogelijk het verblijf te vermeerderen of te verminderen. Deze flexibiliteit is belangrijk om maatwerk te kunnen leveren en is de kern van het idee van een 'harmonica-voorziening'. Hoewel van tevoren heel duidelijk is aangegeven dat de termijn niet langer kan zijn dan zes maanden is dit voor de kinderen toch weer een moment van afscheid nemen van mensen waarmee zij een band hebben opgebouwd in een vertrouwde omgeving. Hoewel het vanuit het perspectief van het grote aantal kinderen dat hulp nodig is noodzakelijk is deze termijn aan te houden om de Break niet te laten dichtslippen en stagneren, is het voor de kinderen niet altijd fijn. Doordat de behandeling wel voortgaat en de begeleiding na de Break goed is geregeld zal de impact van afscheid nemen misschien niet heel groot zijn. De gedachte om tijdens het verblijf op de Break ook al te zoeken naar een informele mentor of maatje om een continue vertrouwensrelatie te hebben, wordt door de medewerkers van de Break overwogen.

Nu is Fedde natuurlijk maar een van de ca. 40 kinderen die de Break hebben bezocht en zij hebben hun verblijf allemaal op hun eigen manier ervaren. Niet alle kinderen hebben het altijd zo naar hun zin gehad, net als thuis is er natuurlijk een wisselwerking tussen alle aanwezigen, die soms goed is maar soms ook niet zo fijn voelt. Voor sommigen was de Break niet de juiste plek, maar hielp het hun opvoeders om even wat rust te krijgen, zoals het verhaal van Ariane, moeder van Jef laat zien.

Ariane, moeder van Jef, vertelt:

Jef heeft een sterk disharmonisch profiel, zijn rechterhersen helft functioneert normaal, maar de linkerhersen helft is slecht ontwikkeld, daarbij heeft hij hechtingsproblemen en angsten. Jef ontploft bij enige druk op hem en wij hebben ook twee andere kinderen in huis. Twee meisjes van 10 en 13 jaar, de zussen van Jef. Daar gaat het goed mee ondanks dat zij altijd wel de problematiek van het bio-gezin met zich meedragen. Mijn man en ik zijn beiden lichamelijk erg ziek geweest, we konden het lichamelijk eigenlijk niet meer aan. Eerder in 2016 is Jef in behandeling geweest bij Julius in de kinderpsychiatrie, daar is zijn medicatie ingesteld. Maar aan opvang of behandeling werd verder niets gedaan.

Jef was bijna het eerste kind dat op de Break kwam en in het begin was het moeilijk. Hij werd angstig van het feit dat de leiding beneden sliep en hijzelf boven. Dat is snel veranderd hoor, zij begrepen dat Jef veel nabijheid nodig heeft. Maar de andere jongeren die er toen waren overvroegen hem. Hij was veel op de Break, om de week van woensdagmiddag tot maandag ochtend, of van woensdag tot vrijdag. De plek zelf was voor Jef niet optimaal, maar voor mij als moeder en voor ons als gezin heeft het echt veel opgeleverd. Hoewel ik er nog vaak naartoe moest om Jef door moeilijke momenten heen te helpen, gaf het toch veel rust. Zijn directe begeleider was een rots in de branding, niet voor Jef zelf, maar wel voor ons. Maar zij belde mij ook als zij niet meer wist wat ze met hem moest. Dat vond ik erg fijn. Zij namen mij niet mijn kind af, lieten mij meedenken. We werden als ouders in onze kracht gehouden. Zij namen het niet over, maar steunden en hielden ons betrokken. Dat was erg prettig.

Voor Jef was de Break niet fijn, hij vindt het thuis veiliger en beter. Hij ging er boos heen en kwam boos terug, maar hij was dan wel blij dat hij weer naar huis kon gaan. Hij waardeerde thuiszijn opeens meer. We hadden veel contact met hem als hij op de Break was via de telefoon en Whatsapp. Dat was eigenlijk wel leuk om zo op een andere manier dan normaal contact te hebben met elkaar. Voor hem heeft de Break opgeleverd dat hij gemerkt heeft dat zijn gedrag consequenties heeft. Hij moet echt leren dat er grenzen zijn.

De behandeling is tijdens het verblijf op de Break opgezet bij ASVZ. Hij kreeg daar symbool/ drama therapie. Maar dat vond hij ook niks, voelde zich onveilig, wilde er zelfs de auto niet voor uitkomen. Ik ging met hem mee en deed de oefeningen zelf, soms ging hij wel wat meedoen en je zag wel dat hij luisterde.

Voor onszelf is het echt een Break geweest, ik was zo moe. Steeds maar die strijd met hem aan gaan, maar wel op een rustiger manier, dat kost veel energie. Door de Break hoefde ik even niet continue aan te staan, kon even relaxen en gezellig zijn met de andere kinderen. Onze gezondheid is niet echt beter geworden, maar we hebben iets meer energie. Echter door Corona zijn we weer achteropgeraakt. De hulpverlening (op 1 uur p/w ambulante begeleiding na) lag op z'n gat en naar school kon ook niet. De zorg bestond toen uit telefonische zorg voor ons (ouder begeleiding en de voogd belden regelmatig). Ik heb wel het gevoel gehad dat er nu mensen waren om op terug te vallen.

Ik vind dat de Break heel fijne en betrokken mensen heeft die meeleven en oog houden voor het specifieke van de situatie. Zij benoemden ook mijn problemen, het is fijn dat je gezien wordt. Het zijn lieve enthousiaste mensen en ze laten je je altijd welkom voelen. Het is fijn om je kind in een vertrouwde omgeving te kunnen achterlaten. En het is ook fijn dat zij je als ouders in je eigen rol laten. (Bron: Interview ouder 2)

Voor Jef zelf was het verblijf op de Break niet fijn, maar het gaf zijn opvoeders even lucht en heeft daarmee mogelijk escalatie voorkomen. De problematiek waar Jef en zijn zussen en opvoeders mee moeten kampen is ingewikkeld en simpele oplossingen bestaan niet. Jef's problemen vallen ook niet samen met de domeinen die in de zorg aangebracht zijn, zijn problemen passen niet goed in jeugdzorg, psychiatrie of de gehandicaptenzorg. Eigenlijk heeft hij van alles wat nodig. Het is steeds weer zoeken naar wat op dat moment het juiste is om te doen. Voor de opvoeders is het een constant zoeken hoe Jef het beste ondersteund kan worden en

dat geldt voor de professionals van de Break ook. Maar deze zoektocht samen kunnen doen en je daarin ondersteund voelen, levert voor opvoeders al veel op. De samenwerking en waardering van elkaars inzet maakt dat Jef's moeder vertrouwen kan hebben in de Break, zij voelt zich gezien en niet buiten spel gezet.

Voor Jef was het zoeken naar veiligheid en geborgenheid van belang om van daaruit een plan te ontwikkelen voor zijn verdere ondersteuning en behandeling om hem mogelijk wat stabiel te kunnen laten worden. Daarin gaf de Break een basis en een nieuwe impuls. Maar ook nu is het weer afwachten of dit Jef echt zal helpen. In ieder geval is zijn thuissituatie nu wel wat minder fragiel geworden door zijn verblijf op de Break.

Het even uit elkaar zijn van opvoeders en kind maakt dat andere communicatiemogelijkheden gebruikt worden die, zoals de moeder van Jef laat zien, ook weer andere inzichten en een ander type contact geven. Ook het kind ontwikkelt blijkbaar andere ogen, Jef waardeert opeens zijn thuissituatie meer als hij er even afstand van moet nemen.

De thema's uit deze verhalen komen ook naar voren in de interviews en observaties en geven stof tot nadenken. Thema's die uit de analyse naar voren komen worden in het volgende hoofdstuk beschreven.

4 De Break in zes thema's

4.1 De kinderen

De kinderen die naar de Break kunnen komen zijn alle jongeren tussen de vier en achttien, waarbij het idee is dat het verblijf op de Break bijdraagt aan het thuis kunnen blijven wonen.

De meeste jongeren die aangemeld worden zijn tussen de 8 en 15 of 16 jaar. Die hele kleintjes hebben we eigenlijk nog niet echt gehad en dan kunnen het jongeren zijn met een verstandelijke beperking, psychische problematiek, gedragsproblematiek. Of een combinatie daarvan.
(Bron: Interview medewerker van de Break)

De jongeren die op de Break zijn geweest hebben veelal op grond van autistische stoornis of lagere begaafdheid gedragsproblemen ontwikkeld en zijn daardoor zo onhandelbaar dat zij soms zelfs niet meer naar school kunnen. Vaak wordt het ontsporen van hun gedrag mede veroorzaakt doordat hun opvoeders er niet goed mee om kunnen gaan of dat deze zelf lichamelijke en/of psychosociale problemen hebben.

Het gedrag dat de kinderen vertonen is vaak agressief, maar ook soms juist heel passief. Dan komt de jongere niet van de bank of uit bed. Verslaving aan gamen of het obsessief met de mobiele telefoon bezig zijn hoort vaak ook bij de problematiek. Een aantal kinderen heeft last van angst of faalangst of heeft een eetprobleem of psychosomatische problemen ontwikkeld. Voor sommige jongeren is verblijf op de Break geen oplossing doordat zij daar zoveel onrust veroorzaken dat doorverwezen moet worden naar een residentiele-24uurs- opvang.

De kinderen die wel aangemeld zijn, maar uiteindelijk toch niet naar de Break komen willen zelf niet, of hun ouders willen dat niet, of uit de intake blijkt dat hun problematiek zo ernstig is dat er direct al 24 uur zorg nodig is met intensieve behandeling. In het begin waren er enkele kinderen met wat te zware problematiek opgenomen, hier is van geleerd. De toeleiding naar de Break is gedurende het afgelopen jaar inhoudelijk beter geworden en de Break heeft langzaam meer bekendheid gekregen. In de eerste maanden was er veel ruimte op de Break, gedurende de coronacrisis liep het echter vol. Duidelijk is dat de betrokken organisaties en behandelaars bekendheid en vertrouwdsheid moeten opdoen met de Break om op het idee te komen kinderen daarnaartoe te verwijzen.

4.2 Het huis

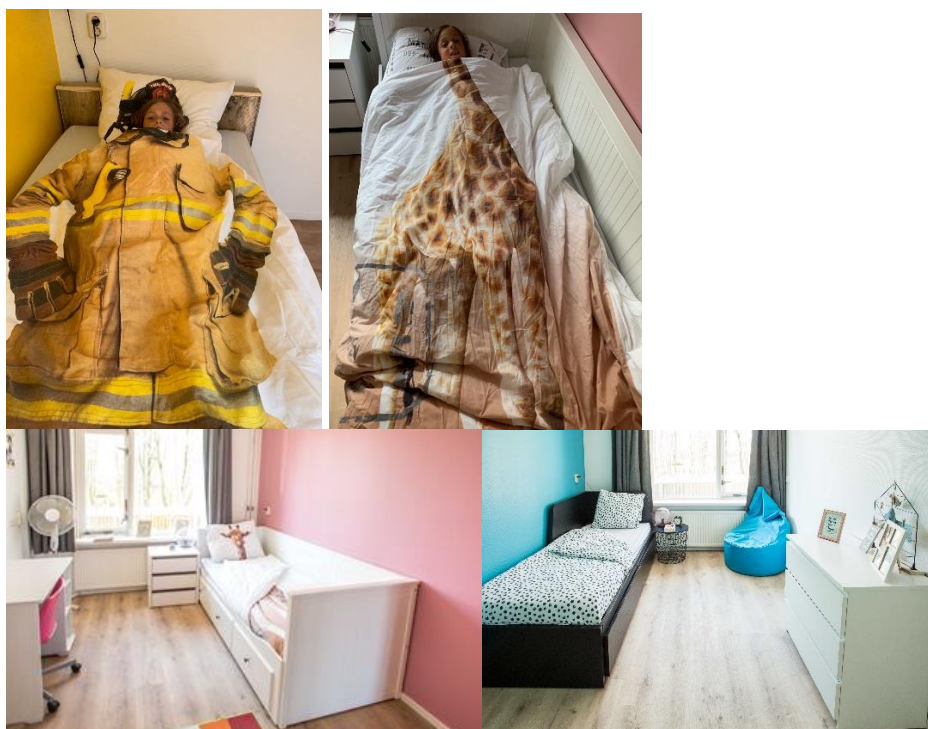
Het huis is lekker warm, er staat een grote grijze hoekbank met een kleed en een gezellige grote groene eettafel met veel stoelen eromheen. (Bron: Observatie op de Break)

Het huis ligt in Sliedrecht aan het uiterste puntje van het terrein van ASVZ, vlak naast de sporthal. Tegenover het terrein van ASVZ is een woonwijk. In het buurhuis woont

een woongroep van ASVZ. Het terrein en daarmee de toegang tot de voortuin van het huis is afgezet met een gesloten hek. Tijdens het eerste interview laat teamleider M. het hele huis en de grote tuin zien. De tuin is grotendeels betegeld en nodigt uit tot verschillende activiteiten, er staan een tafel en tuinstoelen. Vanuit de tuin is het terrein van ASVZ met veel groen bereikbaar.

Naast de grote, gezellige woonkamer met open keuken is er beneden één en boven over twee verdiepingen nog zes slaapkamers. De kamers zijn licht en verschillen van kleur en inrichting. De kinderen die op de Break blijven slapen mogen, als ze dat willen, zelf wat aan de inrichting bijdragen of veranderen. De teamleden proberen de omgeving ook leuk en gezellig te maken zo vond M. heel grappige dekbedhoezen voor een kind dat graag een stoere brandweerman of een giraffe zou willen zijn:

Een van de medewerkers van de Break vergelijkt het huis met een locatie in de residentiële zorg waar hij eerder werkte:

Bijvoorbeeld als ik dit vergelijk met een groep waar ik heb gewerkt is het echt een wereld van verschil. Het lijkt niet eens op elkaar. Dit is gewoon een huiskamer, hier staat een bank die zou je

thuis ook neer kunnen zetten. Er hangt een mooie tv, er ligt een vloerkleed. (Bron: Interview medewerker van de Break)

Hij zou hier zelf zijn kind wel achter willen laten, het huis reflecteert het gewone leven volgens hem.

Tijdens een open dag zijn beleidsmedewerkers uit de betrokken gemeenten uitgenodigd. Eén van hen typeert later tijdens een interview de Break als:

Ik dacht dit is het type voorziening dat de diamantjes zijn in de transformatie (Bron: Interview respondent vanuit betrokken gemeente)

Een andere respondent, beleidsmedewerker bij een van de gemeenten, is blij dat het huis zo kleinschalig en ook zo huiselijk mogelijk is opgezet, wat voor de betreffende kinderen, in haar ogen, het beste is. Maar, zo gewoon en huiselijk mogelijk zijn moet soms wel worden bevocht. De teamleider grijpt in wanneer de medewerkers bedenken huisregels op te stellen en aan de muur te hangen. Institutionalisering ligt zelfs op de Break op de loer.

4.3 Dagstructuur

De logboeken die de medewerkers schreven geven vanuit hun perspectief een beeld van hoe een dag op de Break kan verlopen:

Vandaag een dienst die start om 9.00 uur, de Break is open tot 19.00 uur.

Als ik aankom is 1 deelnemer op, de rest ligt nog te slapen. Deze worden om 9.30 gewekt waarna we om 10.00 uur gaan ontbijten. Er zijn 7 jongeren aanwezig en de sfeer is goed. Na het gezamenlijk afruimen van de tafel gaat iedereen douchen en zich aankleden. Tijdens het eten hebben we afgesproken om 13.00 uur met elkaar weg te gaan. Hier is veel verzet tegen. De jongeren willen het liefst de hele dag met hun telefoon en internet bezig zijn. Daarom verplichten wij hen allemaal mee te gaan. We gaan een wandeling doen door Gorinchem en een ijsje eten. Omdat het supermooi weer is plannen we al snel om vanavond een BBQ te doen. De boodschappen hiervoor doen we direct ook als we in Gorinchem zijn. Tot 13.00 uur zitten de meesten binnen in de woonkamer, op hun kamer, 2 jongens zitten bij de begeleiding buiten op de lounge bank. Regelmatig doen we een rondje langs de kamers. 1 meisje doet aan de ramadan en trekt zich veel terug. 1 jongen vindt het moeilijk om contact te maken en zit het liefst de hele dag, met de deur en gordijnen dicht, te gamen op zijn kamer.

Rond 16.00 uur starten we met de voorbereidingen voor de BBQ, dit doen we samen met 3 deelnemers, ze snijden groente, vlees en stokbrood. Om 17.00 uur gaan we buiten eten, het is een soort zelfbediening/lopend buffet. Om 18.00 uur wordt er opgeruimd en tussen 18.15 en 19.00 uur wordt iedereen opgehaald. 1 jongen wordt met een taxi naar huis gebracht. Deze taxi is om 19.00 uur besteld maar is er al om 18.30 uur. Het is dus altijd zaak dat de jongeren voor 18.00 uur hun tassen hebben gepakt, beddengoed hebben afgehaald en in de waskamer gelegd en klaar zijn voor vertrek. (Bron: Logboek medewerker van de Break)

Het overzicht van deze vrije dag, laat zien dat de Break eigenlijk een groot gezin is, zoals elk gezin met kinderen van verschillende leeftijden. De structuur van de dag wordt bepaald door gewone dingen zoals slapen, aankleden, eten. Het is altijd een uitdaging in een gezin met grote diversiteit aan leeftijden en karakters een passend

uitje te vinden dat iedereen leuk vindt. Dat is op de Break, waar alle kinderen wel hun makke hebben, extra ingewikkeld. Sommige uitjes worden op de Break met de hele groep gedaan en dan moeten ook de kinderen mee die geen zin hebben. Vaak worden er ook meerdere activiteiten parallel gedaan om meer aan te sluiten bij individuele interesses en behoeften. Samen eten is gebruikelijk, maar wordt soms doorkruist doordat kinderen naar sport of andere clubs moeten of, zoals in bovenstaande observatie, aan de ramadan doen. Veel kinderen hebben de neiging zich terug te trekken op hun kamer of achter een beeldscherm. De gezamenlijke activiteiten en de gezelligheid van samen eten klaarmaken nodigen hen uit tot iets meer interactie. Zo zijn er toch wel huisregels al hangen ze niet aan de muur.

Door de observaties te doen op verschillende momenten tussen september 2019 en februari 2020 op verschillende momenten op de dag was het mogelijk een beeld te krijgen als buitenstaander van de werkwijze en sfeer op de Break.

Begeleidster K. zit met twee kinderen, een meisje van ca 15 jaar en een jongere jongen aan de tafel met thee en koekjes. Ik stel me voor en vraag de kinderen of zij nog meer van mij willen weten. Nee dat vinden ze niet nodig. Een meisje van een jaar of 16- schat ik -komt wat bozig binnen en begeleidster M. gaat direct met haar naar haar kamer om met haar te praten. Later komen zij weer beneden. Ondertussen besluiten de kinderen die theedronken, samen op de spelcomputer van de jongen een spel te spelen, waar ik niets van begreep. Een jongen van ongeveer 9 jaar mag even naar een tekenfilm kijken op de TV, hij krijgt een half uur. Begeleider A. zegt dat het plan is dat zij pizza gaan eten en dat ze die samen zouden maken. Wie gaat er mee boodschappen doen? De jongen die het spel op de spelcomputer speelt wil wel mee. De jongen die de tekenfilm kijkt vraagt of hij de spelcomputer dan even mag en dat mag. De twee meiden gaan op hun mobiel kijken, giechelen en gaan steeds gekker doen, rondrennen etc. het wordt van kwaad tot erger. A. komt weer binnen met de boodschappen om pizza te gaan maken.

Er zijn twee begeleiders en teamleider M. komt later binnen, hij is aan de wandel geweest met Fedde. Zij hebben een oude kapotte stofzuiger aan de kant van de weg gevonden en hebben die meegenomen. Er zijn nog twee andere jongens, één ervan, Jesse, zit onder een deken op de bank. Aan tafel zit een donkerharig meisje aan de thee diep over haar mobiel gebogen. Ik ga naar haar toe om haar een hand te geven [dit was nog voor Corona!] en me voor te stellen. Zij reageert niet. Blijft in dezelfde houding doorgaan met waar ze mee bezig is zelfs als ik haar aanraak om aandacht te krijgen. Ik laat haar maar en krijg een blik van verstandhouding van M.

Fedde gaat met begeleider A. de bladeren uit de tuin vegen. Daarna blijft Fedde dadendrang houden en vraagt of hij de stofzuiger uit elkaar mag halen. Zoek maar wat spullen in het hok, zegt M., misschien ligt daar wel een schroevendraaier en een hamer. Ze vinden wat gereedschap en Fedde gaat aan het werk. Hij is erg fanatiek aan het slopen. Ik besluit hem te gaan helpen. Samen zoeken we mogelijkheden om van het onderstel een soort karretje waar je in kunt gaan zitten te maken, maar de grootste klus is de motor los te krijgen en de veer van het opwindmechanisme eruit te halen. Fedde vertelt dat hij iets met techniek wil worden en dat zijn vader hier heel erg goed in is. Hij heeft duidelijk gevoel voor techniek, hij overlegt van tevoren hoe hij het aan zal pakken en is beslist, maar voorzichtig in zijn handelen. Een andere jongen, Kevin, wordt aangetrokken door onze klus en vraagt of hij mee mag doen. Dat mag. De jongen gaat er agressief en obsessief op los hakken. Ik ben bang dat hij zich met de schroevendraaier in zijn arm zal steken en dan een slagaderlijke bloeding oploopt, ik maan hem steeds tot rust en nadenken, maar hij wordt steeds obsessiever en Fedde en ik steeds bezorgder. De jongen sluit zich daar helemaal van af. Neemt bezit over de stofzuiger onderkant die een slee moet worden. Uiteindelijk lukt het ons om de motor los te krijgen zodat er echt een karretje overblijft en dan lukt het Fedde ook de veer uit het opwindmechanisme te bevrijden. Dat is echt een

heel lang ding en we zijn verguld dat het gelukt is! Ondertussen is het eten klaar, A. heeft gekookt en iedereen zit aan tafel.

Er loopt een lang meisje rond met een wit gezichtje en een spalk om haar pols. Zij zit op de MAVO, is eindexamen aan het doen en doet dat in twee jaar. Ze vertelt steeds meer, over de tuin, de processierups en de burens. We drinken samen met begeleidster K. thee en we gaan zo een ander meisje, Mijke, ophalen die een stage aan het lopen is bij de chocoladewinkel van ASVZ. We gaan haar ophalen en dan boodschappen doen. Ze willen andijviestamppot eten. Er is ook bakpapier nodig voor alle jarige en afscheidnemende kinderen. Daar hangen ook slingers voor, die halen ze maar niet weg want er is morgen weer iemand jarig. We gaan op pad. Met Mijke is het heel goed gegaan op haar eerste stage dag bij de chocolaterie. Ze is zichtbaar blij met haar werk en heeft veel geleerd en is vrienden geworden met een collega, een doofstomme mevrouw. De teamleidster zegt dat we chocola mogen proeven. Leuke sfeer, lekkere chocola. De meiden lopen kletsend verder, Mijke heeft nu ook pijn in haar pols. Samen zoeken we alle spullen bij elkaar in de grote Jumbo. Spekjes, aardappels, andijvie en jus. Dan lopen we in een lekker zonnetje terug, het lijkt echt lente. De meiden babbelen verder en verdwijnen als we op de Break terug zijn meteen naar hun kamer. M. maakt gehaktballetjes. Ik schil aardappelen samen met K.

Kevin is ziek. Hij komt eerder thuis uit school en hangt wat op de bank met thee met honing. Er hangen slingers omdat Marc jarig was, hij komt na school ook naar de Break. Begeleidster A. vertelt dat ze straks met Marc naar de paarden zal gaan, dat heeft hij helemaal ontdekt, daar is ie gek van, hij wil wel twee keer per dag. Er is sport en zang vanavond en alle kinderen doen iets anders. M. probeert samen met Kevin de WII aan de praat te krijgen maar dat lukt niet want er is nog geen Wifi. (Bron: Observaties op de Break)

Deze vier korte episodes uit de observaties geven niet alleen een beeld van de Break in actie (en in opbouw, de wifi is even later wel gefikst), maar ook van de verschillende kinderen met hun eigen karakter. Sommige kinderen gaan gewoon naar school of naar hun eigen sportclubs, voor anderen worden andere mogelijkheden gezocht en daarbij wordt ook gebruik gemaakt van de faciliteiten die op het terrein van ASVZ geboden worden. De begeleiders zorgen voor thee en voor een sfeer van gezamenlijkheid en huiselijkheid. Zij zoeken mogelijkheden om met het kind in contact te komen en hun gedrag en omgeving zo te beïnvloeden dat er weer mogelijkheden ontstaan om thuis te kunnen blijven wonen. Omdat alle kinderen gedragsproblemen hebben kan het gedrag van het ene kind bedreigend zijn voor het andere kind, alle kinderen zijn kwetsbaar. Dit maakt het gezellig en huiselijk houden van de sfeer op de Break een uitdaging voor de begeleiders die gedrag moeten bijsturen en tegelijkertijd persoonlijke aandacht geven en passende activiteiten zoeken.

4.4 Activiteiten

De bedoeling van de Break is dat kinderen hun eigen normale activiteiten buitenshuis kunnen blijven doen. Daarom is de Break ook bedoeld voor kinderen die in de regio (Zuid-Holland Zuid) wonen. Voor kinderen die niet naar school gaan wordt geprobeerd een andere dag invulling te vinden zoals we zagen bij Mijke die werkte bij de chocolaterie van ASVZ. Er kan gesport en gedanst worden in de sportzaal, sommige kinderen gaan zingen. Maar soms gaat het ook om het zoeken van minder structurele activiteiten zoals bezoeken aan de kinderboerderij. Natuurlijk is er

aandacht voor het huiswerk dat gemaakt moet worden, en worden de boodschappen en het koken samen met de kinderen gedaan als zij daar tijd voor en zin in hebben. In het weekend en in de vakanties worden er uitjes gepland voor de hele of gedeeltelijke groep.

M.: we moeten het over de dag invulling gaan hebben van volgende week [herfstvakantie]. M. had iets gevonden maar A. denkt dat dat niets is voor de oudere kinderen. A.: we kunnen wandelen in Drunense duinen, naar de sterrenwacht in Dordrecht, een verwen- en maskerdagje doen, Halloween knutselen... Hoeveel geld is er eigenlijk? Het moet af van de 4 euro per persoon per dag voedingsgeld, er is geen andere vergoeding voor dag-invulling. Ze moeten goedkoper eten of een bijdrage vragen aan de ouders of met eigen auto gaan en dan de km vergoeding vragen, of een busje van ASVZ regelen...
A. wil ook wel een paar longboards meenemen en een clinic geven. J.: of iets doen met pompoenen? Kampvuur, marshmallows branden... AN: boswandeling, speurtocht, levend Stratego...
AN. en K. gaan vanavond wel een planning maken en geven die dan aan de kinderen door en proberen de ouders om een bijdrage te vragen. (Bron: Observatie teamoverleg de Break)

Er wordt door het team van de Break gezocht naar activiteiten die voor iedereen aantrekkelijk zijn en die niet te duur zijn. De krappe financiering van de jeugdzorg speelt daarin een rol, maar ook het gegeven dat de Break geen dingen moet gaan doen die de ouders niet zouden kunnen evenaren. Het is voor de begeleiders en teamleider dan ook een constante zoektocht om passende, veilige, leuke maar niet te dure activiteiten te vinden die de aantrekkingskracht van de beeldschermen kunnen weerstaan. Mede daarom gaat het er tijdens de uitjes niet altijd even harmonisch aan toe:

Vandaag begint de dag rustig, we smeren broodjes, pakken drinken en handdoeken. Omdat we met vijf begeleiders zijn gaan we in twee auto's naar het strand op de 2de Maasvlakte. Daar aangekomen blijkt het hele strand bezaait met lieveheersbeestjes. Twee deelnemers hebben er geen moeite mee en gaan de zee in en bouwen zandkastelen. Eén deelnemer zegt na vijf minuten al dat ze weer terug wil omdat ze zich irriteert aan de lieveheersbeestjes. We gaan in gesprek en proberen positief te blijven. Als begeleiders gaan we ook de zee in, zij blijft op haar handdoekje zitten. Als we na 15 min terugkomen is zij weg. Een begeleider loopt naar de auto waar ze op de grond zit. Ze eist om direct te vertrekken i.v.m. de beestjes. We maken duidelijk dat we niet eerder weggaan dan de afgesproken tijd.
Om 14.30 uur zijn we terug op de Break. De meiden trekken zich terug op hun kamer, met de 7-jarige gaan we nog even lopend naar de kinderboerderij van ASVZ. (Bron: Logboek medewerker van de Break)

De Break zelf bood in het begin niet veel materiaal voor activiteiten, maar langzamerhand is het assortiment gevuld doordat er dingen zijn aangeschaft of geschonken. De kinderen hebben hier natuurlijk niet veel van hun eigen spullen of vriendjes, dus dan is hun mobieltje helemaal extra aantrekkelijk. De betrokken orthopedagoge heeft veel oog voor de normaliserende werking van daginvulling, passende activiteiten en een overzichtelijke dagstructuur. De orthopedagogen coachen de begeleiders en teamleider hierin. Bij de start van de Break werd al duidelijk dat er aandacht gegeven moest worden aan de dagstructuur:

Het gaat hier om normaal begaafde kinderen over het algemeen. Met nou ik durf bijna wel te zeggen, met allemaal forse hechtingsproblemen. Dat is toch bijna bij al deze kinderen het

hoofdprobleem. Ja die hebben zoveel nabijheid nodig en structuur en invulling van de dag en ik zie ook op de Break nu, dat het voor het team ontzettend moeilijk is om die dag in te vullen. Dan vraag ik wat is nu jullie programma, wat gaan jullie doen? Maak een vast programma, ja dan twijfelen ze daar als team over om een vast programma te maken en ik zeg steeds doe het nou. Zorg ervoor dat je 1x per week naar het zwembad gaat, dat wordt een vaste avond. De kinderen die er op die avond zijn die gaan met jullie naar het zwembad. (Bron: interview orthopedagoge)

Activiteiten geven de mogelijkheid nabij te komen zonder te veel nadrukkelijkheid. Zoals een van de respondenten uit de betrokken jeugdzorgorganisatie dat stelt:

*Respondent: Ja als je kijkt naar de hele hulpverlening an sich, dan is die natuurlijk heel erg ingericht op praten, praten, praten, gesprekken, gesprekken. En op het moment dat je een kind hebt wat minder taalvaardig is.... ja ik ben veel meer voor de dingen doen, samen.
Interviewer: Ja dan krijg je ook een andere wat lichter contact op de een of andere manier. (Bron: Interview respondent jeugdzorgorganisatie)*

Het lichtere contact dat ontstaat bij het samen doen van activiteiten kan maken dat het contact tussen jongere en begeleider juist meer diepgang krijgt. Tijdens activiteiten is het mogelijk op een gewone manier nabij te zijn.

Het is gewoon een normaal gezinsleven hier. Je komt uit school, we gaan met ze allen aan tafel zitten. We gaan met z'n allen boodschappen doen. Thuis doe je dit ook niet met z'n allen, maar waarom we dat hier wel met zijn allen doen: om die jongeren ook gewoon een dagprogramma aan te bieden. Als we zelf boodschappen gaan doen en we laten de jongeren hier, dan zitten ze toch veel achter een scherm of achter de computer of televisie. En dat proberen we wel zoveel mogelijk te vermijden. (Bron: Interview medewerker van de Break)

Gewoon is dus niet zo gewoon. Huiselijkheid maken is moeilijker dan je denkt en zeker in een, ondanks alle goed gelukte ingrepen, toch wel institutionele omgeving van ASVZ met kinderen die allemaal hun eigen problemen hebben.

4.5 Behandeling vanuit verschillende domeinen

De doelstelling van de Break is helder, er moet bij opname op de Break voor elk kind een integraal plan zijn, de zogenaamde 'één-kind-één-plan' regel (zie ZonMw (2018) Eerste evaluatie Jeugdwet). De Break geeft dan in het betreffende gezin wat rust en ruimte om het plan dat is opgesteld tot uitvoer te brengen en een eventueel ingezette behandeling meer kans van slagen te geven.

*Het idee is dat wij [de Break] onderdeel zijn van een integraal plan van een cliënt, dus dat er een goed plan ligt en dat het opvangen of het laten logeren van een kind of jongere hier onderdeel is van dat totale traject, omdat er dan thuis de mensen wat op adem kunnen komen en de handvatten kunnen krijgen om het kind weer terug te krijgen in huis. Zo zou het moeten werken en om uit huis plaatsing naar een woonvoorziening buiten regionaal wellicht, om dat te voorkomen. Dat is de gedachtegang geweest....
Maar als het goed is, heeft elk kind zijn eigen orthopedagoog [behandelaar] en zou die dus betrokken moeten zijn bij plaatsing hier en zou daar dus ook een idee over moeten hebben. Alleen*

de praktijk is dus dat dat helemaal niet zo is. Mensen [behandelaren] geven niet thuis of die zijn helemaal niet betrokken. De aanmelders zijn vaak jeugdprofessionals van wijkteams of voogden ofzo. Er is vaak geen behandelaar betrokken. (Bron: Interview orthopedagoge)

Maar de praktijk is, zo blijkt, weerbarstiger. De integrale plannen ontbreken vaak. Met het integrale plan wordt bedoeld dat kind en context tezamen worden gezien, die aanpak heeft ASVZ als gehandicaptenzorginstelling tot in de vezels geïncorporeerd. Zo zegt de orthopedagoge van ASVZ:

In de gehandicapten zorg zijn wij veel meer gewend om vanuit de context te denken, vanuit de orthopedagogiek en omdat wij weten, die verstandelijke beperking die repareren wij toch niet. Dus moeten we het doen met de mensen die we hebben en met de omstandigheden die daar zijn en die kan je aanpassen. En vandaar ook dat wij zeggen, nou die omgeving is heel belangrijk en nabijheid en hoe het is ingericht en daagt het voldoende uit en heb je een leuk programma en heb je leuke dingen te doen en is het weekend voor jou anders dan doordeweeks? (Bron: Interview orthopedagoge)

De regiocoördinator van ASVZ die verantwoordelijkheid draagt voor de totstandkoming van de Break, ziet dat er bij veel aanmeldingen geen integraal plan is opgesteld en is bang dat de verwachting dan wordt dat de Break het plan zal gaan opstellen, terwijl dat niet de bedoeling is. Behandelingen zijn niet of nog niet begonnen vanwege wachtlijsten of de behandelaren denken dat hun behandeling kan stoppen nu de kinderen naar de Break gaan. De behandelingen worden in het begin vaak door ASVZ ingezet, later in het proces van de Break raken ook de behandelaren uit de andere betrokken organisaties beter aangehaakt doordat dit probleem in de projectgroep met alle partijen is besproken en doordat de begeleiders van de Break er achteraangaan.

In de praktijk wordt ook duidelijk dat de betrokken domeinen van zorg erg van elkaar verschillen. De gehandicaptenzorg lijkt gecoördineerder en actiever en in ieder geval meer betrokken dan de jeugdzorg waar wachtlijsten heersen en minder verantwoordelijkheid lijkt te worden genomen voor kinderen die echt ontsporen.

Jeugdzorg moest het vervoer regelen. Taxivervoer. Ik stond nu op het antwoordapparaat of we daarin iets konden betekenen, want het was niet gelukt voor donderdag en vrijdag, het vervoer. Ik belde die moeder om te overleggen. En toen zeg ik tegen die moeder, oh ja, hoe zit het met het vervoer. Ik ben goede maatjes met die moeder, dat moet je dus gewoon zijn met iedereen. En die zegt dan tegen mij; die mevrouw van jeugdzorg die is lekker op vakantie gegaan zonder het vervoer te regelen en dat heeft ze ook niet overgedragen. (Bron: Interview teamleider)

Vanuit de GGZ is behandeling vaak wat klassieker en gericht op genezing van de problemen, door inzet van medicatie of therapie. Deze aanpak werkt vaak maar gedeeltelijk omdat hier alleen het kind en de eventuele stoornis wordt aangepakt, terwijl de problematiek vaak ook te maken heeft met de context waarin het kind verkeert.

Omdat de Break weliswaar in een samenwerking met betrokken organisaties is opgezet, is ASVZ toch de trekker van het initiatief en heeft ook het huis beschikbaar gesteld. Door die directe betrokkenheid van de mensen vanuit ASVZ is de neiging ook het ontbreken van een plan en de behandeling bij ASVZ te beleggen, maar ook dat is niet de bedoeling. De aanpak moet juist domein-overstijgend, of liever gezegd: domein-integrerend zijn. De regiocoördinator is van mening dat de integratie van de

domeinen al in het omliggende veld moet gebeuren, bijvoorbeeld bij de regionale expertise tafel, waardoor alle betrokken partijen zich eigenaar voelen. In het transformatieplan van ZHZ wordt dit 'een betere inrichting van het (preventieve) voorveld' genoemd. De regiocoördinator praat hierover tijdens de vele overleggen in de regio en door haar directe betrokkenheid bij de Break werkt zij als een mediator tussen de Break, de betrokken partijen en verschillende lagen in het stelsel van de regionale jeugdzorg. Mediëren vergt in dit veld dat je meerdere talen kunt spreken. De beleidstaal die de regiocoördinator spreekt in de ambtelijke omgeving van de jeugdzorg, is voor buitenstaanders en zeker voor ouders en kinderen moeilijk te volgen en vervreemdend.

D.: Maar ik heb het volste vertrouwen dat we een stuk gaan opleveren. J.: We moeten wel expertise vinden. D.: Er moet een estafettestokje zijn maar de delta moet niet te groot zijn, dan kan J. daarbij aansluiten. R.: J. heeft wel mensen in de trechter georganiseerd. D.: Maar wat gaan we doen? We hebben niet eens een geneogram... (Bron: Observatie toeleidingsoverleg)

De coördinatie rondom de Break vergt veel 'vertaal' werk van verschillende talen en van beleid naar praktijk en terug. De regiocoördinator is een snelle schakelaar, een spin in het web, een web dat vanuit de Break al doende leert transformeren:

Transformeren in een omgeving die ook niet getransformeerd is, waarvan we hebben gezegd; als we nou die mensen hier bij elkaar zetten, dan moet je letterlijk transformeren omdat je dit allemaal vanuit je eigen referentiekader gaat organiseren. Daar gaan alle problemen natuurlijk ook uitvergroot worden. Want wat we nu in het jeugddomein niet georganiseerd krijgen met al die ambulante plukjes, ga je hier natuurlijk in 1 gebouw wel organiseren, met alle gevolgen van dien. Ook alle problemen van dien. Ja, je zet de loep erop en daar ben ik wel van gecharmeerd, omdat bij alle gemeentes waar ik kom, de rode draad is dat er veel kinderen zijn met deze multi problematiek, die geen passende zorg krijgen. (Bron: Interview regio coördinator)

Het idee van de regiocoördinator is te zorgen voor de verbindingen en een team dat om het gezin heen staat, 'in plaats van dat het kind zelf overal naar toe moet om plukjes zorg te krijgen'. De teamleider van de Break ziet zijn rol als een beetje 'een pain in the ass te worden' door zowel behandelaren als de Alliantie van ZHZ, waar allemaal hulpverleners bij elkaar zijn, achter de broek te zitten om tot een integraal plan voor ieder kind te komen en de benodigde behandelingen ook echt te starten of te vervolgen tijdens het verblijf op de Break. De medewerkers van de Break kunnen het kind tijdens de opvang observeren en van daaruit meedenken over de juiste aanpak, ook zijn enkele begeleiders van de Break werkzaam als ambulante begeleiders en kunnen zij dat wat het kind en de ouders op de Break leren, helpen toepassen in de thuissituatie.

Maar ook binnen de Break zoeken de medewerkers, die vanuit de verschillende zorgdomeinen komen, naar integraliteit. Er zijn duidelijk verschillen in aanpak. Zo willen de medewerkers met een achtergrond vanuit de GGZ vaak interventies inzetten of afzondering toepassen. Sommigen van hen zijn bijvoorbeeld niet gewend aan het omgaan met mensen die laag begaafd zijn. De medewerkers vanuit ASVZ kunnen dat nu juist weer wel. De medewerkers met een jeugdzorgachtergrond zijn geneigd tot het stellen van algemene regels, vaak gaan die regels over hoe lang een kind naar de televisie mag kijken of op zijn mobiel. Langzamerhand groeit het team in aanpak naar elkaar toe, door de ervaringen samen te bespreken onder de begeleiding van de teamleider die zelf ook als begeleider werkt op de Break, door de inzet en coaching

van de orthopedagoge vanuit ASVZ en door gezamenlijke scholing bijvoorbeeld in de door ASVZ gebruikte methode Triple C (zie Tournier et al. 2020):

Triple C - methode:

De drie C's van Triple-C staan voor Cliënt, Coach en Competentie. Coaches (begeleiders) ondersteunen cliënten door op basis van een onvoorwaardelijke ondersteuningsrelatie samen competenties op te bouwen. De belangrijkste pijlers van Triple-C zijn: het bieden van een onvoorwaardelijke ondersteuningsrelatie, het bieden van een betekenisvolle daginvulling, en anders kijken naar probleemgedrag. Samen met de begeleider die hen onvoorwaardelijk ondersteunt, hebben cliënten een compleet en betekenisvol dagprogramma, waarin ze succeservaringen opdoen die een behandelend effect hebben: hun vertrouwen groeit, de stress neemt af en problematisch gedrag verdwijnt naar de achtergrond. (Bron: Documenten ASVZ)

Deze methode wordt merkbaar meer gebruikt door de tijd heen en is een houvast voor het team, zij raken, wel na wat wisselingen, goed op elkaar afgestemd en ingespeeld, en beginnen er steeds meer lol in te krijgen. Ook de expertise (bijvoorbeeld over autisme, traumabehandeling of ouderbegeleiding) van de andere betrokken organisaties wordt nu steeds meer gebruikt in de scholing van het team van de Break.

Je moet heel erg de verbinding maken naar thuis, maar je moet ook connecties houden met de andere hulpverleners die erin zitten eigenlijk. Dus ja, die 1x in de drie of vier weken een 3-gesprek plannen, dat vind ik ook heel belangrijk. Omdat uiteindelijk ouders het zelf moeten gaan doen na zes maanden.....

We doen die gesprekken met de behandelaar en de kinderen en de ouders van de kinderen, die doen we gewoon hier op de break. Daarnaast werken we samen waar dat nodig is. Dus is, gaat het moeilijk bij een kindje op school, dan gaan we desnoods op een school langs of we hebben telefonisch contact met school. Of heb ik telefonisch contact met de PMT-therapeut, van joh hoe gaat het bij jou? Wat zie jij? Wat moeten wij op de break aanpassen? Wat kunnen we ouders voor tips meegeven? Het ligt er maar net aan waar het nodig is per casus.

(Bron: Interview medewerker van de Break)

De medewerkers van de break gaan steeds meer het kind in zijn of haar context beschouwen en blijven in contact met zowel de ouders als de andere bij het kind betrokken hulpverleners. Voor dit verbindende en constructieve werk is 'de Break' eigenlijk geen goede benaming, het is veel meer de lijm die de onderdelen bij elkaar brengt.

4.6 De Break als transformatie

De regio ZHZ bestaat uit 3 sub regio's; Hoeksche Waard, Drechtsteden en Alblasserwaard-Vijfheerenlanden. De 17 gemeenten van ZHZ hebben de taken voor de jeugdwet gedelegeerd naar de Serviceorganisatie Jeugd ZHZ (SOJ). De SOJ heeft het beleid vastgelegd in een meerjarenperspectief om tot een werkelijke transformatie van de zorg voor de jeugd in deze regio te komen, beleid dat naadloos aansluit op de lijnen van het "Actieprogramma Zorg voor de Jeugd" (Stuurgroep zorg voor de jeugd, 2019). De respondenten vanuit de gemeente en vanuit de Serviceorganisatie Jeugd ZHZ kennen de Break vanuit deze documenten en vanuit de overleggen, enkele van de respondenten hebben de locatie bezocht tijdens de opening of tijdens de

informatiebijeenkomst op de Break. Alle respondenten zijn enthousiast over het doel en de uitwerking van de Break.

Ik weet dat ik het verhaal aanhoorde en dacht dit is het type voorziening dat ruwe diamantjes zijn in de transformatie, en ik denk dat het nog veel beter voor het voetlicht zou kunnen worden gebracht. Bijvoorbeeld voor een hoop beleidsmakers was het nog onvoldoende bekend en ook communicatie richting wethouders en raadsleden is nodig. (Bron: Interview beleidsmedewerker gemeente)

Zij zijn benieuwd naar de resultaten van de Break en roepen de initiatiefnemers op hierover te communiceren naar beleidsmakers. Vooral verhalen, de narratieve verantwoording, zijn belangrijk om de ervaringen te delen en beleid en uitvoering te kunnen koppelen.

De Break is een experiment dat gefinancierd wordt vanuit subsidiegeld. De beleidsmedewerkers zoeken naar structurele financieringsmogelijkheden om de Break ook na het aflopen van de subsidie in stand te kunnen houden. Daartoe zullen politieke keuzes gemaakt moeten worden:

Het grote probleem voor de gemeenten is dat zij niet de optie hebben om te zeggen 'wij gaan de zorgpremie verhogen'. Dus wij moeten het doen met wat we van het rijk krijgen en die zegt eigenlijk: teer maar in op andere uitgaven. En er zit een grens in tot hoever je dat acceptabel vindt en dat is een politieke keuze en bij dit aspect maakt deze voorziening [De Break] wel een win win. Je verwacht dat je hiermee ondersteuning kunt bieden die misschien minder intensief is dan uithuisplaatsing, je hebt een voorziening waar idealiter meer kinderen gebruik van kunnen maken en het is een voorziening die nog redelijk dichtbij is zodat de jeugd er zelf naartoe kan gaan. En dat kan met een hoop residentiele jeugdhulp niet want dat is meestal heel ver weg. (Bron: Interview beleidsmedewerker gemeente)

De beleidsmedewerkers van het Servicebureau ZHZ zien in de Break een niet alleen een financieel voordeel waarmee duurdere zorg wordt voorkomen, zij zien in de Break ook een mogelijkheid om het systeem te laten kantelen van aanbod- naar vraaggericht. Zij zien in De break een voorbeeld dat duidelijk maakt dat het mogelijk is expertise bijeen te brengen en in te zetten waar het nodig is, te komen tot meer integratie van de zorg om kinderen weer perspectief te geven en verder te kunnen laten gaan in hun eigen gezin en netwerk. Zij zouden ook graag zien dat de manier van werken van de Break in andere gemeenten toegepast zou kunnen gaan worden en dichten de Break een aandrijvende functie toe:

Ik hoop dat de Break kan laten zien dat het wel mogelijk is om mensen die verstand hebben bij elkaar zetten en andere manier naar een kind kijken en wel gelijktijdig aan de slag gegaan wordt en dat daarmee een eerste aanzet wordt gegeven met zorgprofiel en geïntegreerde behandeling.

De break is maar een klein stukje in hele systeem, maar ik hoop dat het als vliegwiel gaat dienen, dat zou mooi zijn. (Bron: beleidsmedewerker Serviceorganisatie Jeugd ZHZ)

Alle beleidsmedewerkers sporen de initiatiefnemers van de Break aan toch vooral voortdurend te communiceren over de Break om wethouders en raadsleden te informeren over de gang van zaken en de mogelijkheden die de Break biedt.

5 Conclusie en reflectie

De Break is één van de weinige projecten die aansluit op het meerjarenperspectief van de regio ZHZ en realiteit is geworden. Omdat de Break een huis is en een team van medewerkers heeft is het een heel tastbare en concrete invulling van de ingezette transformatie van de jeugdzorg in de regio ZHZ.

Doelstellingen uit het meerjarenperspectief die behaald zouden moeten worden om het beleid te realiseren zijn:

- Thuis tenzij: hulp en ondersteuning wordt zo dicht mogelijk bij het gezin georganiseerd.
- Integraal werken: bij multi complexe situaties wordt hulp efficiënter ingezet doordat professionals uit verschillende disciplines kadervrij kunnen samenwerken.
- Tijdige inzet expertise: jeugdigen en ouders ontvangen passende hulp zo zwaar als nodig en zo licht als mogelijk.

Wat de Break opbrengt is in dit rapport vastgelegd in verhalen, niet in cijfers. Uit de voorgaande analyse is duidelijk geworden dat er zo dicht mogelijk bij het gezin gebleven wordt en de opzet altijd is dat het kind zo mogelijk thuis verder kan gaan. De medewerkers van de Break en alle betrokken partijen verzetten veel werk om integraliteit van zorg te bewerkstelligen en gebruiken alle expertise die aanwezig is om passende hulp te bieden.

Zoals Hospers en van der Zijden (2020) stellen wordt jeugdzorg gekend door de complexiteit van probleem en maatschappelijke context. Daardoor is het systeem niet te reduceren tot een optelsom van (bijvoorbeeld) aanbieders of interventies. De complexiteit reduceren zou onrecht doen aan de problemen waar gezinnen mee kampen en de oplossingen die initiatieven zoals de Break leveren. Het is belangrijk doorgaand te leren van succesvolle strategieën en daarbij steeds de bedoeling voor ogen te houden. Volgens deze auteurs kunnen diepteonderzoeken naar projecten en strategieën het leerproces ondersteunen en versterken en daardoor werkelijk betere jeugdhulp genereren voor de gezinnen die dat nodig hebben. In het afgelopen jaar is gebleken dat de Break jongeren en/of hun opvoeders rust kan brengen en perspectief om samen verder te kunnen. Het onderzoek naar de Break heeft bijgedragen aan een doorgaand leerproces waarmee de Break een steeds helderder positie kreeg.

In het recent gepubliceerde rapport “De kracht van wijd reiken” van het door de VNG ingestelde Expertiseteam Reikwijdte Jeugdhulpplicht worden vijf bouwstenen gegeven om binnen een gemeente of regio tot een goed werkend jeugdhulpstelsel te komen. Deze bouwstenen zijn:

1. Differentiëren naar vragen van kinderen en hun ouders.
2. Het ontzorglandschap en het goede gesprek over opvoeden en opgroeien.
3. Maken van consistente inrichtingskeuzes.
4. Aangaan duurzaam partnerschap met een beperkt aantal partners.
5. De kokers doorbreken en een alternatief aanbod ontwikkelen.

Vanuit het kader van deze bouwstenen zien we dat de Break ingezet heeft op het goed luisteren naar de vragen en wensen van kinderen en hun opvoeders, er is getracht zoveel als mogelijk ondersteuning te bieden bij het opvoeden zodat de jongeren, als dat mogelijk en wenselijk was, weer thuis verder kunnen. De problemen van de kinderen die naar de Break kwamen zijn zoveel als mogelijk opgepakt in 'het gewone leven', zij bleven voor het merendeel van de week thuis wonen, gingen gewoon naar hun eigen school en sportclub. Er is zoveel mogelijk aangesloten bij de leefwereld van de gezinnen en er is altijd contact gelegd met het onderwijs.

Door met verschillende partijen samen te werken aan de opbouw, bemensing en visie van de Break in de specifieke lokale situatie, is meer samenhang gecreëerd in specialistische jeugdhulpverlening en jeugdbescherming in de regio ZHZ. De Break heeft daadwerkelijk laten zien dat met hard werken een alternatief aanbod is ontstaan waarmee kokers kunnen worden doorbroken. Maar ook is duidelijk geworden dat die kokers op alle verschillende niveaus in het stelsel bestaan en ontkokering niet zomaar vanzelf gaat. Hiertoe is constante kritische reflectie, een blijvende sterke verbinding met de daadwerkelijke praktijk van de zorg en een doorgaande dialoog in verschillende talen op verschillende lagen nodig.

Het Expertiseteam Reikwijdte Jeugdhulpplicht benadrukt in hun eindrapport dat bouwen aan de transformatie tijd, financiële middelen en politieke ruimte vraagt. In het onderzoek naar de Break werd duidelijk dat het initiatief alleen kon slagen op grond van duurzaam partnerschap, niet alleen van de betrokken zorgorganisaties maar ook van gemeenten en de regionale spelers. Ook na de experimentele periode is de hoop dat dit duurzame partnerschap zal voortduren en de Break financieel en in raad en daad vanuit de regio ZHZ ondersteund zal blijven.

Misschien kunnen we de Break het beste beschouwen vanuit het idee van Kintsugi. Dat staat voor het repareren van gebroken aardewerk met goud.

Letterlijk betekent het Kin (goud) Tsugi (verbinding). Het komt voort uit de Japanse filosofie waarin kwetsbaarheid wordt omarmd, waarbij breuken juist kunnen leiden tot iets mooiers, als deze breuken tenminste aandachtig worden behandeld.

De Break helpt kinderen, hun opvoeders, gezinnen sterker en mooier te worden, maar het helpt ook het uiteengevallen zorgsysteem bijeen te brengen.

De Break legt smalle, kortstondige, maar mooie en duurzame, verbindingen. En dat is precies wat kinderen met complexe problemen en de jeugdzorg zelf nodig hebben.

Nawoord

Graag wil ik ASVZ, in de personen van Claudia Karels en Erik-Jan Smits, bedanken voor de opdracht om dit onderzoek uit te voeren. Zij hebben mij vertrouwen en openheid van zaken geschonken in een ongelofelijk gezellige en toch professionele sfeer. Inclusiever dan ASVZ kan een organisatie mijns inziens niet zijn.

Dank aan de respondenten die mij te woord stonden en vooral dank aan de ouders die ik mocht interviewen en die toestemming gaven op de Break te observeren, dank aan de kinderen en de medewerkers die mijn observaties gedoogden. Zonder de bezielende leiding van Marcel Jans zou de Break de Break niet zijn geworden en was er van dit onderzoek ook minder terecht gekomen.

Annemiek Kraaijenbrink deed onderzoek naar mogelijkheden van de inzet van informele mentoren op de Break. Door samen op te trekken konden we elkaars inzichten gebruiken, jouw interviews zijn nuttig geweest en jouw scriptie geeft de mensen van de Break wat meer houvast om verder te denken over de inzet van informele maatjes of mentoren voor de kinderen die de Break bezoeken.

Hester van de Bovenkamp dank ik voor haar kritische meedenken en meelesen vanuit de begeleidingscommissie.

Dan als laatste een reflectie die ik niet voor me wil houden:

Voor het eerst betrad ik als onderzoeker de jeugdzorg, nadat ik veel onderzoek had gedaan in de ouderen- en gehandicaptenzorg. Als buitenstaander vallen je vaak basale dingen op. Wat mij in de eerste fase van het onderzoek vooral opviel was de armoedigheid van de sector jeugdzorg. In de interviews werd vaak gerefereerd aan de financiële tekorten en aan de bezuiniging die gepaard ging met de decentralisatie van de jeugdzorg naar de gemeenten in 2015. Ik kwam in die tijd ook een paar keer langs het Prinses Maxima Centrum waar kinderen die kanker hebben worden behandeld. Ook zorg voor jeugd, en ook zeer noodzakelijk en qua problematiek ellendig, maar wat een verschil. Ik vroeg mij af waarom er eigenlijk zoveel gefietst wordt om geld te genereren voor de behandeling van kinderkanker, terwijl er niemand fietst voor kinderen die het thuis niet zo getroffen hebben.

Armoedigheid heeft niet alleen met geld te maken, maar ook met visie en aandacht. Sommige gebouwen van de jeugdzorg waar ik mensen interviewde of observaties deed, zagen er haveloos en troosteloos uit en op de balie staat vaak al aangegeven dat geweld niet gewenst is. Terwijl de gebouwen op het terrein van ASVZ enorm fleurig en kleurig zijn. Ook in die zin is de Break een verademing. Het onderzoek naar de Break leert ons dat de context ertoe doet en dat goede zorg ook bestaat uit het scheppen van huiselijkheid en behagelijkheid, juist daar waar kinderen dat moeten ontberen.

Het lijkt mij goed het contrast tussen de zorg voor lichamelijk zieke kinderen en kinderen die het op een andere niet getroffen hebben aan een kritische beschouwing te onderwerpen.

Literatuur

- Expertiseteam Reikwijdte Jeugdhulpplicht (2020) De kracht van wijd reiken. Advies om de transformatie van de jeugdhulp te laten slagen. Eindrapport en advies in opdracht van de Vereniging Nederlandse Gemeenten
- Hospers, S., van der Zijden Q. (2020) Complexe vraagstukken eenvoudig monitoren. De weg naar minder administratieve last en een lerend jeugdstelsel. Partners in Jeugdbeleid
- Kraaijenbrink A.(2020) 'De kracht van informele aandacht – in de formele jeugdzorg.' onderzoek naar informele jeugdzorg uitgevoerd binnen Harmonicavoorziening de Break, stichting Vitalis en JIM Rotterdam. Master thesis Zorgmanagement Erasmus School of Health Policy & Management, Erasmus Universiteit Rotterdam
- Tournier, T., Hendriks, A. H., Jahoda, A., Hastings, R. P., & Embregts, P. J. (2020). Developing a Logic Model for the Triple-C Intervention: A Practice-Derived Intervention to Support People with Intellectual Disability and Challenging Behavior. Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities. doi: 10.1111/jppi.12333
- Stuurgroep Zorg voor Jeugd (2019) Derde voortgangsrapportage actieprogramma zorg voor de jeugd
- Transformatieplan jeugdhulpregio Zuid Holland Zuid 2018 – 2020
- ZonMw (2018) Eerste evaluatie Jeugdwet. Den Haag.

Erasmus University Rotterdam

Erasmus School of Health Policy & Management

Bayle Building

Burgemeester Oudlaan 50

3062 PA Rotterdam, The Netherlands

T +31 10 408 8555

E communicatie@eshpm.eur.nl

W www.eur.nl/eshpm